

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XVIII

2020/1-2

OBSAH:

Studie

Lokalita Bílavsko – hrad Chlum jako součást pravěkého komunikačního koridoru Peter Kováčik, Veronika Dudková, Petr Dvořák, Michael Hanšut	8
Páni z Krásna, jejich majetkové zázemí a sociální vazby (K otázce stratifikace moravské šlechty ve vrcholném středověku) Dalibor Janiš	24
Kancionály ve sbírkových a knihovních fondech Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně Veronika Balajková	54
Sušárny ovoce – živé dědictví Horního Vsacka Ivana Špitzer Ostřanská	90
C. k. notář ve Valašských Kloboucích Notáři František Volf, Antonín Voříšek, František Březina, Josef Tognier a Josef Vavrouch Petr Odehnal	110
Přednáška cestovatele Emila Holuba v Kroměříži roku 1890 a její ozvuky Petr Pálka	134
Osudy romského a židovského obyvatelstva v Hulíně za 2. světové války Zdeněk Fišer	158

Musealia

Ze stodoly do muzejní sbírky – polozapomenutý nález kamenného sekeromlatu s obvodovým žlábkem z Kunovic Jaroslav Bartík, Petr Gadas	190
Drátenictví a jeho soudobá podoba, se zvláštním zřetelem na tvorbu Pavla Adamce z Vizovic Jana Košťuríková	196
Stopy lidského umu Samuel Španihel	206

Personalia a miscelanea

Za etnografkou zlínského muzea Zuzanou Marhoulovou Alena Prudká	212
---	-----

C. k. notář ve Valašských Kloboucích Notáři František Volf, Antonín Voříšek, František Březina, Josef Togner a Josef Vavrouch

Austro-Hungarian Public Notary in Valašské Klobouky

*Public Notaries František Volf, Antonín Voříšek, František Březina, Josef
Togner and Josef Vavrouch*

Petr Odehnal

Abstract:

The study looks at the institution of public notaries in the Austro-Hungarian Empire. It first follows the legal frame of this institution, specifically the laws Nos. 75 and 76/1871 of the Empire Statute Book, and then it focuses on the personalities of notaries working in the legal district of Valašské Klobouky, namely František Volf, Antonín Voříšek, František Březina, Josef Togner and Josef Vavrouch. The author of this paper composed profiles of these notaries; he follows both their family background and public work.

Keywords:

notary, notary's office, Valašské Klobouky, Austro-Hungarian Empire

C. k. notář

„Notářové od státu se zřizují a věrou opatřují, aby podlé tohoto zákona o pronešeních a jednáních právních, též o věcech skutečných, z nichž by někdo chtěl právo nějaké odváděti, listiny veřejné spisovali a vydávali, listiny od stran jim svěřené ve schování měli a peníze i papíry cenné k tomu konci přijímali, by je někomu jinému vydali nebo u úřadů složili,“ říká paragraf první notářského řádu, vydaného zákonem č. 75 říšského zákoníku z 25. července 1871.¹

Instituci notářství na našem území dlouho vymezovaly úpravy provedené roku 1294 králem Václavem II. a roku 1349 císařem Karlem IV. (NUHLÍČEK – HLAVÁČEK – MARKOVÁ 2011) – a poté až říšský notářský řád z roku 1512. Rozhodnutí císaře Karla VI. z roku 1725 směřovalo ke zvýšení odbornosti a zkušeností notářů: notáři byli přezkoušeni a v úřadě byli ponecháni jen ti způsobilí. Dvorní dekret z roku 1788 upravil zřizování veřejných notářů zemským místodržitelstvím: každý notář byl brán do přísahy, zvolil si znak a pečeť a obdržel diplom. Dvorní dekret z roku 1821 přenesl ustanovování notářů na nejvyšší soud (a také stanovil, že listinami veřejnými jsou jen směnečné protesty, jak tomu bylo již od roku 1781, ale tento stav byl zrušen ustanovením z roku 1796). V roce 1848 převzalo dozor nad notářstvím nově zřízené ministerstvo spravedlnosti (BRÁZDA – BÉBR – ŠIMEK 1976, 40–47).

Od 1. července 1850 začala fungovat nová soudní organizace. Soudnictví bylo odděleno od správy, byla zavedena občanská kontrola při veřejných líčeních a porotních soudech, tzv. inkviziční proces byl nahrazen procesem obžalovacím. Již v srpnu roku 1849 byl vydán provizorní advokátní řád, císařským patentem z **29. září 1850** č. 366 pak byl vydán nový **rakouský notářský řád**. Notářům jím byla svěřena výlučná pravomoc sepisovat spisy, kterým zákon přikládal zvláštní účinky, přičemž měly mít tyto spisy moc veřejných listin a silnější důkazní hodnotu. Činnosti svěřené nyní notářům dříve většinou vykonávali patrimoniální úředníci. Ke vkladu do veřejných knih byl vyžadován notářský spis nebo autentické vyhotovení příslušné listiny, notářský spis byl také nezbytnou podmínkou platnosti řady právních úkonů (směnečné protesty, osvědčení při satebních smlouvách, potvrzení o přijatém věnu, smlouvy kupní, směnné, důchodové, půjčovací, dlužní úpisy mezi manžely, darovací smlouvy uzavřené bez skutečného odevzdání, písemné smlouvy uzavírané mezi osobami slepými, hluchými, které neumějí psát, němými, které neumějí číst a psát, jednání při posledních pořízeních osob němých, pokud je nepsaly vlastní rukou a nepodepsaly). Notářské listiny platily i mimo okres notářovy působnosti, přezkoumávat je mohl pouze soud. Dále byli notáři zmocněni ověřovat pravost podpisů, data listin, správnost

přepisů a překladů a také to, je-li někdo naživu. Notáři mohli brát do úschovy listiny (s výjimkou těch jimi vyhotovených), nikoli však peníze a veřejné dlužní úpisy. Notáři měli napříště působit také jako soudní komisaři v řízeních o vyjednávání pozůstalosti a v dalších věcech zejména nesporného řízení. Notářem mohl být pouze rakouský říšský občan, zletilý, plně způsobilý k právním úkonům, bezúhonný, znalý jazyka okresu, v němž hodlal působit. Musel složit zkoušku advokátní, nebo notářskou. Povolání bylo neslučitelné s výkonem placeného státního úřadu nebo advokacie, obchodem a zprostředkováním, jednatelstvím nebo komisionářstvím. Počet notářských úřadů v jednotlivých korunních zemích měl být stanoven nařízením, obvody notářských úřadů byly určeny obvodem okresního soudu. Před zahájením činnosti byl každý notář povinen složit notářské komoře (byly zřizovány v sídlech vrchního zemského soudu a tvořili je notáři usazení v daném obvodu) kauci, a to dle velikosti místa, kde působil (ve Vídni to bylo 8000 zlatých konvenční měny, v nejmenších sídlech notářství činila kauce 1000 zlatých). Nový notář musel složit přísahu, převzít úřední pečef, musel být zapsán do seznamu notářů vedeného příslušnou notářskou komorou a předložit podpisový vzor a otisk své pečeti příslušným soudům a státnímu zastupitelství. Zřizovací dekret mu po splnění všech náležitostí vyhotovil prezident vrchního soudu. Na uprázdněná místa měl být vypsán konkurz, jmenování notářů příslušelo ministru práv. Notářský řád také obsahoval podrobná ustanovení o právech a povinnostech notáře při výkonu jeho povolání, náležitosti jednotlivých úkonů notáře a obsahové náležitosti jím vyhotovovaných listin. Řád se věnoval i odměně notáře (přílohu řádu tvořil sazebník poplatků), upravoval archivaci notářských spisů a pečeti. Notářské komory zajišťovaly organizaci notářství, obsazování míst a rozdělení notářských okresů, vedly seznam notářů a notářských praktikantů a dohlížely na řádný výkon povolání, povolovaly notářům opuštění bydliště na dobu delší než tři týdny (maximálně ale na čtyři týdny), při delší absenci ustanovovaly náhradníka a také řešily situaci po skončení notářské činnosti. Notářské komory také mohly předkládat návrhy předpisů a tarifů. Dozor nad notářskými záležitostmi vykonávali prezidenti vrchních zemských soudů spolu s vrchními státními zástupci (BALÍK a kol. 2014, 72–74).

Nový **notářský řád** pak byl vydán již **21. května 1855**. Jedním z podstatných momentů bylo, že tento řád odstraňoval závaznost notářských listin pro právní jednání. Svěřoval notářům pravomoc sepisovat veřejné listiny o právních jednáních, zajišťovat úschovy a vydávat listinná osvědčení o určitých právních skutečnostech; listiny a akty vyhotovené a učiněné notářem byly nadány veřejnou vírou. Navíc byli notáři oprávněni na žádost stran sepisovat soukromé listiny a spisy ve věcech nesporných včetně podání k soudu, mohli tedy poskytovat právní pomoc, přičemž úplata za tyto služby se měla řídit předpisy pro advokáty (tato možnost konkurovat advokátům se pak stala předmětem několik desetiletí trvajícího sporu mezi oběma dotčenými právními profesemi). Mezi povinnostmi notářů řád výslovně zmiňoval povinnost postupovat poctivě, pilně a bedlivě, zdržet se zakázaného a předstíraného jednání a jiných pletich, bylo zapovězeno zbytečně zvyšovat útraty klientů a zaneprázdnňovat úřady, také byla zakotvena odpovědnost za způsobenou škodu. Přístup k notářství byl vymezen v zásadě stejně jako v roce 1850, řád z roku 1855 ovšem podmiňoval výkon povolání křesťanským vyznáním. Také nyní byl výkon úřadu neslučitelný se službou v placeném státním úřadu a také s advokací – kromě výkonu advoka-

cie na venkově a ve městech, kde nesídlil zemský soud. Notář nesměl převzít případ, ve kterém by mohla nastat kolize zájmů klienta se zájmy notáře nebo osob jemu blízkých. Notář nebyl v zásadě oprávněn odepřít sepsání notářského spisu (s výjimkou právních úkonů neplatných, zastřených, úkonů v rozporu se zákonem či zákon obcházejících, také nemohl vyhovět osobám bez způsobilosti k právním úkonům). Řád také zakazoval notáři ujmout se zastoupení účastníka v soudním sporu, týkajícím se notářského spisu o právním úkonu, který notář sám sepisoval. Podstatná část řádu byla věnována náležitostem notářských spisů a notářských listin, závětím, vydávání vyhotovení, přepisů, vysvědčení a výtahů z listin. Zvláštní hlava se zabývala notářským osvědčováním listin, legalizací podpisů, potvrzením nějaké skutečnosti, vysvědčením o tom, že je někdo naživu, oznamováním skutečností třetí osobě a směnečnými protesty. Speciální kapitola upřesňovala povinnosti notáře jako soudního komisaře. V sídle každého soudu první instance byl zřízen notářský archiv shromažďující spisy a pečeti notářů, kteří již nebyli činní či zemřeli. Dozor nad notářskými záležitostmi byl vykonáván soudy první a vyšší instance a také ministrem práv (BALÍK a kol. 2014, 75–76). Notářství bylo jistě slušným zdrojem obživy. Je třeba nicméně konstatovat, že notáři byli poměrně často překládáni (BALÍK a kol. 2014, 79).

Podstatné vymezení dal práci notářů **zákon č. 75 z 25. července 1871**; zákon č. 76/1871 říšského zákoníku, vydaný téhož dne, pak vymezoval právní jednání, u nichž se vyžadovala forma notářského zápisu (Zákoník říšský, 205).

Notáři byli správci státního úřadu, jejich jmenování příslušelo ministru spravedlnosti. Žadatel o úřad musel prokázat – stanovuje paragraf šestý zákona č. 75 – domovské právo v některé z obcí království a zemí zastoupených v říšské radě, věk 24 let (zletilost), právní bezúhonnost, svéprávnost a plnou způsobilost k právním úkonům, dokončená studia právních věd („*studia právnická a státovědecká*“), složení „*bud předepsané zkoušky theoretické, nebo aby nabyl právnického doktorství*“, složení notářské, advokátské nebo soudcovské zkoušky, čtyřletou praxi v oboru („*praktická služba soudní*“), z níž nejméně dva roky absolvoval u notáře (zbytek mohl být stráven v praxi u soudu, u advokáta nebo u finanční prokuratury), a znalost zemských jazyků.

Nově jmenovaný notář pak musel složit peněžní jistinu, kauci (mohly jí být hotově položené peníze, cenné papíry nebo sirotčí hypotéka, výše kauce byla odstupňována v § 22: jednalo se o 1000, 2000, 5000 a 8000 zlatých, ve městech charakteru Klobouk se jednalo o jeden tisíc zlatých), a požádat notářskou komoru o schválení své úřední pečeti („*notář předloží výkres té pečeti*“); pečeť měla obsahovat rakouského orla, notářovo jméno a příjmení, jeho úřad a název země a sídla jeho úřadu, a to v zemském jazyku, respektive jazycích (§ 13). Po složení kauce a schválení úřední pečeti měl notář požádat, aby ho vrchní zemský soud vzal pod přísahu (§ 15): „*Přisahám, že chci Císaři věren a Jeho poslušen býti, základní zákony státní věrně zachovávati a svůj úřad jakožto c. k. notář dle zákonů bedlivě a svědomitě spravovati; čehož mi dopomáhej Bůh!*“ Následně byl notáři vydán vrchním zemským soudem pověřovací dekret. Zpráva o vykonání služební přísahy byla publikována zemskými úředními novinami, věc byla oznámena příslušné notářské komoře, státnímu zástupci v daném obvodu a soudům první instance v obvodu příslušného sborového soudu.

Nově jmenovaný či na jiné úřední sídlo přeložený notář měl do tří měsíců od dodání dekretu „*dosti učiniti a kancelář svou ve svém sídle úředním otevřiti*“. Notářský úřad pomíjel, když se ho notář vzdal (a ministr tuto rezignaci přijal), když notář pře-

stoupil k advokacii nebo k nějakému státnímu úřadu, když notář pozbyl domovské právo v některé z obcí království a zemí zastoupených v říšské radě, když pozbyl „*práva jměním svým volně vládnouti*“, když nebyla řádně doplněna ztenčená kauce, když byl notář odsouzen trestním soudem, když se notář stal „*pro nějakou vadu na těle nebo na duchu*“ nezpůsobilým k vykonávání svého úřadu nebo když mu byl udělen disciplinární trest v podobě sesazení z úřadu. Nadále byl tedy zachováván princip numerus clausus. A jmenování do úřadu bylo – s přihlédnutím k výše řečenému – v podstatě doživotní.

Paragraf 2: „*Listiny notářské od notářů zdělané (spisy notářské, protokoly notářské a osvědčení listinná od notářů vydaná), též snímky či transumty dle tohoto zákona vydané jsou listiny veřejné, když se při jejich spisování a vyhotovování šetřilo formálností, ježto jsou za podstatné nařízeny.*“

Podle § 7 nebylo možné s notářským úřadem spojit advokátství ani žádný placený státní úřad, „*výjimajíc úřad učitelský*“. Notářům bylo zapovězeno „*všeliké zaměstnání, kteréž samo o sobě nebo jehož delší provozování by se se ctí a vážností stavu notářského nesrovnávalo, aneb kterým by se plná důvěra v nestrannost notářovu a v hodnověrnost listin od něho vydaných zlehčiti mohla*“.²

Notářova činnost se omezovala pouze na okres, pro který byl jmenován (§ 8); počet notářských míst v obvodu sborového soudu první instance a sídla notářství stanovoval „*ministr práv*“.

Podle § 33 nesměl notář spisovat listiny ve svých vlastních záležitostech a záležitostech „*své manželky nebo takových osob, které jsou s ním v přímém pokolení příbuzny, sešvakřeny aneb skrze adopci spojeny, aneb s nimiž jest v pokolení pobočným až do čtvrtého stupně příbuzen aneb až do druhého stupně sešvakřen. Totéž má platnost, kdyby se v některé listině mělo něco ustanoviti, co by bylo k dobrému jemu samému nebo některé osobě právě jmenované.*“ Nesměl také vést úřední jednání o něčem, „*co jest zapovězeno nebo o čem tu jest podstatné podezření, že to strany činí jen na oko, aby obešly zákon nebo aby proti právu někomu škodu způsobily*“; notář také nesměl vést úřední jednání s nezletilými nebo z jiného důvodu nesvéprávnými. Kromě uvedených výjimek ovšem nesměl notář, „*jsa za nějaký výkon úřední požádán*“, svou práci odepřít.

Notář byl vázán mlčenlivostí o svěřených věcech (§ 37, ustanovení se samozřejmě vztahovalo také na notářovy pomocníky v kanceláři) a zodpovědností za správnost v notářské listině uvedených a potvrzených údajů, „*on odpovídá z každé nesprávnosti, i kdyby se stala nedopatřením*“ (§ 38). Prvopisy listin ponechával notář u sebe, stranám pak vydával „*místo prvopisu snímek či transumt*“.

Paragrafy 110 až 116 citovaného zákona jsou věnovány evidenci a archivaci písemností. Notář byl povinen vést jednacích rejstřík, do kterého zapisoval každé u něho vykonané úřední jednání; rejstřík obsahoval číslo jednacích, dataci spisu, jména a příjmení, stav a bydliště jednajících stran, dále charakteristiku projednávané věci a dokonce i výši notářem požadovaného honoráře a jiných poplatků. Přepis rejstříku pak měl být čtvrtletně zasílán k rukám prezidenta příslušné notářské komory. Kromě jednacích rejstříků vedl notář také knihu obsahující abecední seznam stran, zapsaných v jednacím rejstříku, k nimž měla být připojena všechna čísla jednacích zápisů obsažených v rejstříku. Další povinně vedená kniha obsahovala abecední seznam stran, jejichž poslední vůli notář sepsal, nebo přijal do úschovy. Dále v kni-

hách notáři evidovali přijaté peníze a cenné papíry, protesty a také „seznamenání, sestavené podle novin té země korunní, všech osob, ježto v té zemi pro šílenost nebo blbost nebo pro marnotratnost byly pod opatrování dány nebo v příčině kterých, když nabyly zletilosti, prodloužena byla otcovská moc nebo poručenství anebo byl na jejich jmění prohlášen konkurs“. S notářskými písemnostmi pak souvisejí také § 143–152, věnované notářským archivům. Tyto archivy uchovávaly spisy (tj. spisy, jednací rejstříky a notářem vedené seznamy) a pečeti notářů „z úřadů vystouplých a zemřelých“. K přejímání spisů vysílala notářská komora některého svého člena, který měl „bedlivě vyzkoumati“, jsou-li spisy, jednací rejstříky a seznamy úplné, a sepsat o svém zkoumání protokol. Přejímající sepsal také peníze a cenné papíry, uschované u notáře. Pokud scházely některé spisy, nařizovala notářská komora notáři, respektive v případě úmrtí zástupci notářovy pozůstalosti, aby chybějící položky v určené lhůtě předložil. (Pokud se tak nestalo, byla tato skutečnost oznámena stranám spisy dotčeným, případně veřejně vyhlášena.) „Jestli rejstřík jednací nebo seznam nedostatečný, budíž pokud možné doplněn.“ Dodejme, že podle § 154 byla notářská komora povinna „vysílati čas od času někoho, jenž by ve spisy notářů jejího okršliku nahlédal, aby nabyla vědomosti, zdali notářů práce své náležitě konají“.

Kapitola osmá, totiž § 124 až 142, je věnována kolegii a notářským komorám. Jim náležel dohled „nade ctí a vážností stavu notářského“, hájily prospěch svého stavu; mohly také podávat návrhy a vyjádření ve věcech návrhů zákonů a návrhy na změny v počtech notářských míst a jejich sídel a též podávat návrhy a vyjadřovat se k návrhům na změny notářských sazeb. Notářská komora byla vytvořena pro okrsek sborového soudu první instance, v němž bylo alespoň patnáct notářských úřadů. Komora vedla seznamy notářů a notářských kandidátů, dohlížela na ně a vykonávala nad nimi „jako soud čestný disciplínu“. Notáři nebylo dovoleno mít úřední místnost mimo svůj úřední obvod; také se nesměl bez povolení notářské komory „na déle než na osm dní ze svého sídla úředního odebrati na jiné místo v okršliku notářském, k němuž náleží“. Pokud by se chtěl někam vydat – mimo úřední výkon – na více než tři dny, měl komoru požádat o dovolenou: tu mohla až do šesti týdnů povolit právě komora, dovolenou trvající do tří měsíců povoloval vrchní zemský soud, měla-li být dovolená ještě delší, musel se notář obrátit až k panu ministru.

Notář sepisoval notářské spisy o právních jednáních a prohlášeních (povinná forma notářského zápisu se týkala smluv smluv svatebních; dále smluv trhových, směnných, smluv o doživotním důchodu a smluv o zápůjčku, totiž smluv, které byly uzavřeny mezi manžely, a přiznání se k dluhu, které učinil jeden manžel druhému; dále smluv „o dání, když věc skutečně se neodevzdá“; také pak listin o právních jednáních mezi živými, která činily osoby slepé či hluché, které nedovedly číst, nebo osoby němé, které neuměly psát, pokud uzavíraly právní jednání za svou osobu (Zákoník říšský, 205)) a také sepisoval poslední pořízení a osvědčování skutečnosti a prohlášení (podle § 76 byl notář povinen osvědčovat shodu opisu listiny s prvopisem (vidimování), správnost překladů, pravost podpisů, dobu, kdy byla nějaká listina notáři předložena, dále to, „že někdo jest na živě“, oznámení prohlášení, usnesení valných hromad akciových společností nebo spolků a „jiné příběhy skutečné“).

Dále notáři příslušelo vydávání a vyhotovování opisů a výtahů z notářských listin a vysvědčení oprávněným osobám. Jako soudní komisař pak měl notář povinnost sepisovat zápisy o úmrtích a o projednávání pozůstalosti a sirotčích záležitostí, pokud

se nejednalo o soudní rozhodnutí, dále soudní odhady ve věcech sporných a nesporných, soudní dražby nemovitostí a dražby nemovitostí vůbec; v těchto činnostech podléhal notář soudu, od kterého vyšel příslušný příkaz. Notáři byli ale také oprávněni zastupovat strany ve věcech nesporných a být obhájci ve věcech trestních.

V některých úkonech tedy byli notáři nezastupitelní, v jiných si naopak konkurovali se soudy (sepisování posledních vůlí, ověřování podpisů, opisů) a s advokáty (zastupování ve věcech nesporných, ale i sporných u okresních soudů, pokud tam ovšem nepůsobili alespoň dva advokáti).

Notáři nebyli státními zaměstnanci, neboť neměli nárok na plat a výslužné ze státní pokladny; podléhali však – jak z výše uvedeného vyplývá – státnímu dozoru. Byli také chráněni ustanoveními o útoku na státního úředníka; zároveň ale mohli být stíháni za delikty, které spáchali v postavení státního úředníka (zneužití úřední moci, zpronevěra, podvod spáchaný například předstíráním úředního příkazu či zničením, poškozením nebo potlačením úřední listiny). Notáři podléhali živnostenské dani, nikoli ale živnostenskému zákonu.

Až do rozpadu Rakousko-Uherska nedošlo pro Předlitavsko v záležitosti notářství k přijetí žádné významné novely. Notářský řád z roku 1871, který se po únoru 1948 stal v českých zemích již jen historickým právním předpisem (byl platný až do roku 1949, respektive do roku 1951), platí – byť s řadou novelizací – v Rakousku dodnes (BALÍK a kol. 2014, 109).

K roku 1905 bylo v Čechách systemizováno 247 notářských míst (z nichž neobsazených bylo osm), na Moravě jich bylo 92 (z toho 16 v sídlech sborových soudů a 76 v jiných místech, z nich tři místa zůstávala neobsazena) (BALÍK a kol. 2014, 100).

Někteří notáři, zejména ve větších městech, samozřejmě vykročili svými aktivitami z rámce pouhého výkonu notářství. Podíleli se na komunální politice (nejeden pak mřil i k vyšším politickým metám), na lokálním kulturním životě, účastnili se činnosti v nejrůznějších spolcích; věnovali se finančnictví i podnikání, stávali se příslušníky majetnější společenské vrstvy. S tím souvisel i důraz na vzdělání dětí, v některých rodinách se notářství stávalo povoláním předávaným po několik generací.³

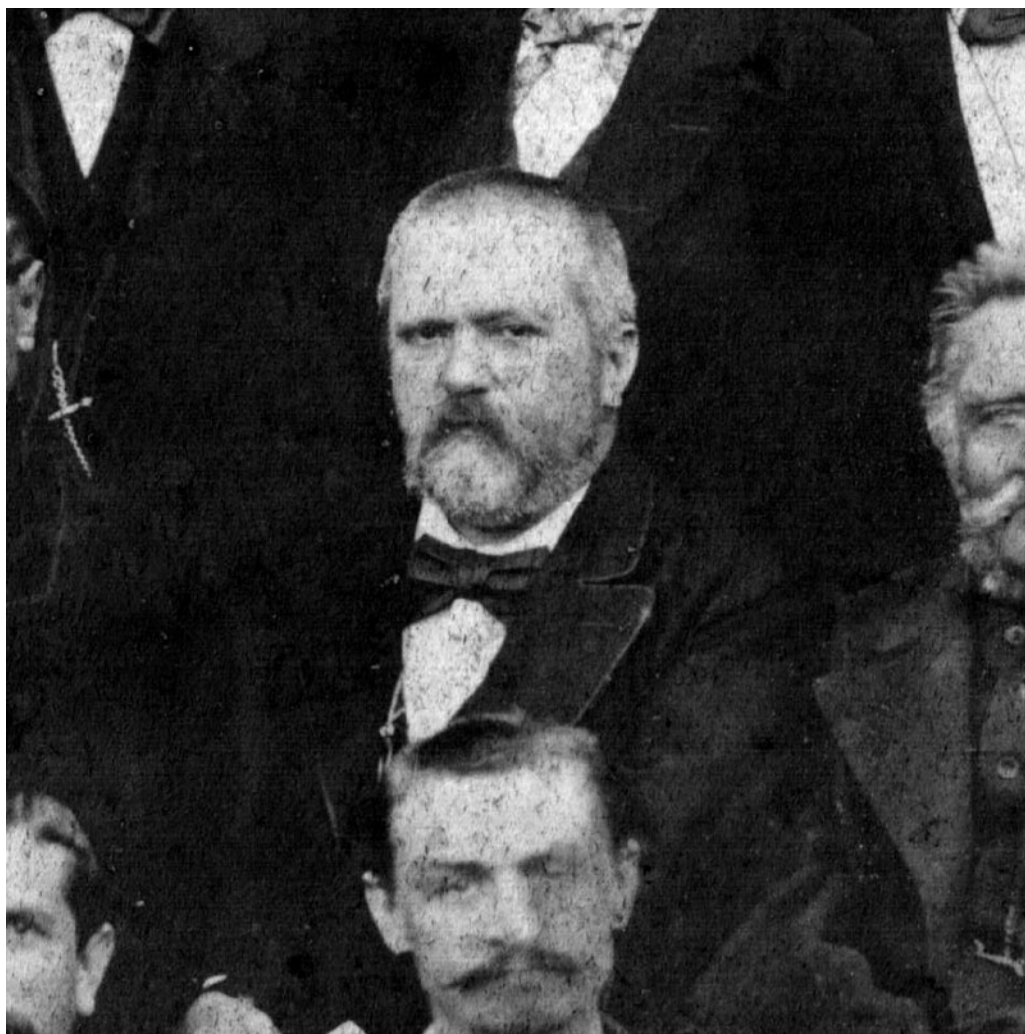
František Volf (1/1872–8/1895)

Instituce notáře dorazila do Valašských Klobouk s Františkem Volfem. Budiž zdůrazněno, že se tak stalo poměrně záhy po vydání pro tuto instituci klíčového zákona, a tedy v návaznosti na něj. Pohled na různé smlouvy, uzavírané ve valaškoklobouckém okrese v předchozím období, ukazuje, že je vyhotovovali zejména ti, které úřední řeč označovala za pokoutníky. Mohli jimi být někdejší vrchnostenští úředníci, různí písaři či třeba učitelé, jejich jména však na listinách nenacházíme (mohli nicméně být zároveň i svědky právního aktu a „*jmen podpisatelů*“). Takové smlouvy ale mohli samozřejmě realizovat i advokáti, jejich počet však nebyl zatím dostatečný a jejich služby byly pro většinu obyvatel finančně nedostupné. Za příslušným textem právních ujednání, zakončeným tradičně jmény stran a svědků, čteme v náležitých případech doložky okresního úřadu/soudu o vkladu do veřejných knih (převody nemovitosti) a o splnění povinnosti vůči bernímu úřadu. Je zjevné, že právě tento proces lze v době ne zcela utěšených poměrů nově pojaté instituce notářství, tedy v letech 1850–1871 (zvláště pak po roce 1855), považovat za jakýsi kontrolní mechanismus, jenž svým způsobem dohlížel na náležitost dokumentů. Ale například u svatebních smluv žádný takový mechanismus k dispozici nebyl.

S Františkem Volfem, c. k. notářem, se v Kloboukách setkáváme od počátku roku 1872: ministerským výnosem z 27. října 1871 byl jmenován notářem pro obvod okresního soudu Valašské Klobouky, předepsanou přísahu složil 9. ledna 1872.⁴

František Volf se narodil 30. srpna 1830 v Lošticích čp. 148: jeho otec Jiří Volf je při jeho narození psán jako tkadlec, v novoměstských a klobouckých matrikách je později uváděn jako měšťan v Lošticích; Františkovou matkou byla Josefa rozená Ondrášková (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. Mh IV 4, inv. č. 7053).

Dne 3. října 1864 se František, čtyřiatřicetiletý aktuár při c. k. okresním úřadu v Novém Městě (čp. 10), oženil – právě v Novém Městě – s dvaadvacetiletou Kristýnou Antonií Františkovou, dcerou Jana Matzala, důchodního v Novém Městě, a jeho ženy Antonie rozené Merfortové (MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 15923 a 15935).

Obr. 1: František Volf, výřez ze skupinového snímku Besedy Dobrovský. | Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 6100.

Bylo asi už na čase, neboť již 30. prosince 1864 se novomanželům narodila dcera Marie Antonie Josefa (čp. 10). Dne 13. června 1868 se jim pak narodil syn Otokar Antonín (čp. 48), František je stále psán jako aktuár při tamním okresním úřadu (MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 15924). V srpnu 1868 oznamovala *Moravská orlice*, že aktuár František Volf byl jmenován k uherskobrodskému soudu (*Moravská orlice* 6, 20. 8. 1868, č. 191, 2).

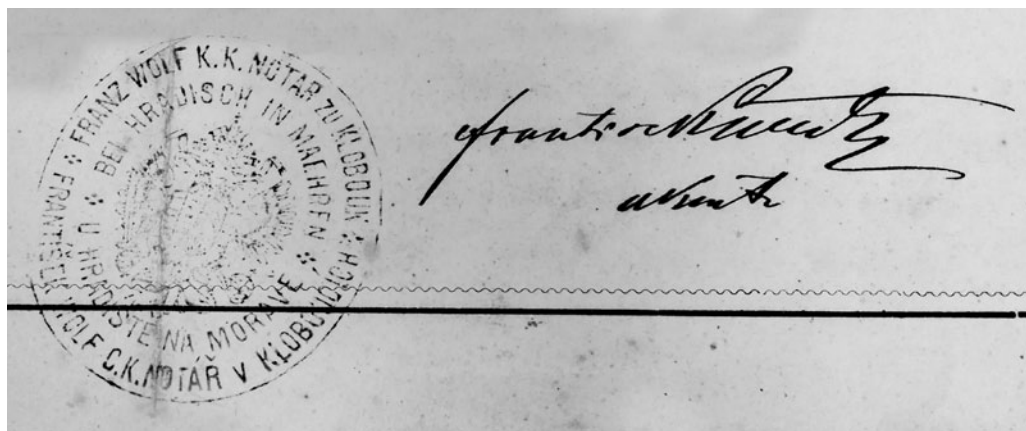
Do Klobouk tedy Volf přišel počátkem roku 1872, snad stejně jako jeho švagr a zaměstnanec Jan Matzal. Zprvu žil na čísle popisném 169; 7. května 1873 se zde manželům Volfovým narodil syn Bohumil Jan a 17. června 1873 zemřel jejich pětiletý syn Otokar Antonín. Dne 2. května 1875 se jim pak narodil syn Zdenko František Jan (zemřel 16. listopadu 1879, čp. 169) a 24. dubna 1880 dcera Olga Anna Kristýna (čp. 169); k roku 1875 je Františkův tchán Jan psán jako důchodní na odpočinku – v Kloboukách.⁵

K 31. prosinci 1880 se ve sčítacích operátech setkáváme s manželou Františkem a Kristýnou Volfovými, jejich dětmi Marií, Milošem (tedy Bohumilem) a Olgou a sedmnáctiletou Josefou Pudilovou, narozenou v Lošticích (zřejmě u Volfů sloužila), a to v jednom z bytů v čp. 107, tedy v městském nájemním domě na náměstí (MZA Brno, SOkA Uherské Hradiště, fond OkÚ Uherský Brod, inv. č. 965, kart. 1161). Vlastní dům si Volf v Kloboukách nikdy nekoupil, rodině zřejmě postačoval prostorný nájemní byt.

Sčítání lidu k 31. prosinci 1890 zachycuje rodinu notáře Volfa opět na čp. 107. Pan notář je zde psán jako „hlava rodiny“, jeho ženě Kristýně byla v domácnosti k ruce služebná Františka Kostková; dále jsou v domácnosti psáni syn Bohumil Miloš a dcera Olga (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1054, kart. 1222).

Volf přišel do Klobouk ve 42 letech. O jeho předchozí kariéře víme jen velmi málo, vlastně jen to, že byl aktuárem při c. k. okresním úřadu v Novém Městě (1864, 1868) a že od roku 1868 měl působit u soudu v Uherském Brodě.

Již 5. ledna 1873 byl notář Volf zvolen členem výboru spolku Beseda Dobrovský (MZA Brno, SOkA Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, BD, inv. č. 1), o den později pak byl zvolen jejím předsedou;⁶ toho roku mimo jiné podal návrh na založení divadelního odboru. Ten byl založen ovšem až roku 1877, nicméně Volf se stal záhy

Obr. 2: Razítko a podpis c. k. notáře Františka Volfa, 1882. FRANZ WOLF K. K. NOTAR ZU KLOBOUK / BEI HRADISCH IN MAEHREN // FRANTIŠEK WOLF C. K. NOTÁŘ V KLOBOUCÍCH / U HRADIŠTĚ NA MORAVĚ. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 114/6.

Čís. 12. Novembra 1876 mi. H. Registor sub Post
477. 1876

Josef
C. J. J. J.

SNÍMEK

z notářského spisu.

Notářský spis.

Čís. jednací.

3800

Stránka I.

Dne *Desátého listopada* roku jeden tisíc osm set
sedmdesátého *šestého* jest přede mnou c. k. notářem **Františkem Volfem**

v Kloboučích u Hradiště *mezi* **Františkem Macenaur**
naše **podsedníkem** číslo 87. Klobouč,
se **postupitelem** z jedné, *patř* jeho brat
rem **Janem Macenaur** *újzvalcem* se
lovc **podsedka** číslo 87. Kloboučích
se **naslupitelem** z druhé strany, *újzav*
řině následující:

„postupní smlouva“

13. 10. 1876 Kolik

Spevustalost *újjednávaci* smlouva
ze dne 27. srpna 1876 byla *pevustalost*
žana vlastní **Josefa Macenaura** z Klo
bouč následovní *újzavanc*:
a *syn* **František Macenaur** *oldějřil* *po*
řiček číslo 87 *se* *se* *svitilni* *phalip* *újzav*
86 Kloboučích *po*

Friskem J. Spelius v Kroměříži

Obr. 3: Snímek z notářského spisu, 1876. František Macenaur, podsedník v Kloboukách čp. 87, postupuje podsedek svému bratru Janu Macenaurovi. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/30c.

jeho předsedou (byl jím od konce roku 1879, ale především byl aktivním hercem). Z besedních zpráv víme, že v 80. letech pan notář odebíral *Die Politik* (HAVLÍČEK 1957, 17–18; PORTLOVÁ 1970, 2 a 4). Předsedou Besedy byl Volf do prosince 1878, kdy se své funkce vzdal („*žádný úřad v Besedě nepřijmu, pokud jisté poměry panují*“); znovu se stal předsedou Besedy v lednu 1880, funkce se pak opět vzdal v únoru 1884 (BD, inv. č. 1 a 2).

V obecních volbách konaných v červnu 1876 byl podle všeho notář Volf zvolen do klobouckého zastupitelstva,⁷ nebo se stal členem zastupitelstva v následujícím čase tohoto volebního období jako náhradník; v zápisech z jednání zastupitelstva se objevuje až 2. února 1879, kdy byl zvolen za člena komise připravující oslavy 25. výročí „zasnoubení“ Františka Josefa I.: nejednalo se ovšem o připomenutí výročí zasnub, ale o výročí svatby, která se konala 24. dubna 1854. – Podobně se pan notář angažoval na jaře roku 1880. Dne 10. března 1880 se korunní princ Rudolf, císařův syn, zasnoubil s belgickou princeznou Stefanií. Představenstvo města – referoval „*náměstek*“ dr. Volf 10. dubna 1880 – zaslalo na okresní hejtmanství blahopřání k zasnubám, které bylo dále postoupeno k místům nejvyšším: „*Za toto blahopřání vyslovilo Jeho veličenstvo díky svá dle výnosu c. k. okr. hejtm. v Uh. Brodě z 2. dubna 1880 č. 1996, načež p. údy výboru [v]stali a J.[eho] v.[eličenstvu] třikrát sláva provolali.*“

Po komunálních volbách uskutečněných v červenci 1879 se František Volf stal jedním z radních. A po těchto volbách to v klobouckém zastupitelstvu začalo poměrně hodně vřít.⁸ Prvním sporným momentem se stala petice občanů „*za proměnění německé občanské školy na českou, případně zařízení reálky s vyučovací řečí českou*“, která se na program jednání valašskoklobouckého obecního výboru dostala 27. září 1879. Petici datovanou 19. září 1879 podepsalo 299 občanů. Radní František Volf na schůzi obecního výboru „*co referent*“ návrh obsírně odůvodnil, navrhl zaslat petici zemské školní radě, a pokud nebude „*spravedlivé žádosti*“ vyhověno, obrátit se na ministerstvo vyučování. Soudce Eduard Pokorný proti tomu navrhl „*pro důležitost zástoje*“ odročení tohoto bodu, o což se zasazoval i František Bratmann, v diskuzi pak podpořil Pokorného návrh i ředitel měšťanky Josef Krämmer. Následně o slovo požádal P. Antonín Přemyslovský. „*Tu nechtěl p. Frant. Bratman další debatu připustit a žádal, aby se předně na jeho a vlastně návrh p. Pokorného odhlasoval. P. měšťanosta prohlásil, že před leží 2 návrhy – jeden na předložení petice a 2^{hý} za odročení –, a když jeden návrh se přijme, tak odpadne druhý. Nato byl předně k hlasování ustanoven návrh p. Ed. Pokorného a p. Fr. Bratmana – obou obsahujíc odročení přednesené petice. Hlasovalo se ze jmen osobně a pro návrh p. Ed. Pokorného bylo 11 a pro návrh druhý 12 hlasů, takže návrh p. Ed. Pokorného zůstal v menšině. Nato oznámil p. Fr. Bratman, že on a jeho strana podají minoritní votum, a ten samý s jeho soudruhy, a sice: p. Jozef a Al. Bratman, Gottfrid Heblein, Jan Horný, Josef Krämer, Ed. Pokorný, Frant. Šerý, Jan Susedík a Cyril Tomašík, opustili síň, na co p. měšťanosta vyjádřil, že votum menšiny zde ani vlastně místo nemá, aň hlasování bylo řádné, a že tedy návrh p. Frant. Volf jest přijatý.*“

Zjevně živější zasedání obecního výboru, v nichž hlavní role hráli především František Bratmann a P. Antonín Přemyslovský, pokračovala od dubna 1880 diskuzemi o změně jednacního řádu.

Na schůzi odbývané 19. června 1880 byl řešen také pronájem bytu panu notářům v prvním patře čp. 107, větší část diskuze se týkala výpovědní lhůty: ta byla stano-

vena na tři měsíce, nájemné bylo zvýšeno z 300 zlatých na 350 zlatých ročně.⁹ Konfliktním momentem červnové schůze se pak stala otázka volby do místní školní rady, v zápisech ze zasedání obecního výboru se tehdy vůbec poprvé objevuje záznam jmenovitého hlasování jednotlivých zastupitelů. Jedním z členů nově zvolené místní školní rady byl i dr. Volf, činný v ní byl nicméně pouze do prosince 1880.

Schůze obecního výboru konané v srpnu a září 1880 proběhly – z pohledu zápisů – zdá se klidně. Ovšem na zasedání 23. října 1880 přednesl František Bratmann zprávu o revizi obecních účtů – a starosta Karel Matyáš odstoupil z funkce.

Na jednání zastupitelstva konaném 30. října 1880 se mimo jiné řešila akutní potřeba půjčky, řeč byla o šesti tisících zlatých, přičemž nejvýhodněji se ukazovala půjčka od soukromníka. Radní František Volf navrhl, že by zmíněný obnos městu půjčil, požadoval jen šestiprocentní úrok v půlročních lhůtách předem splatných. Návrh byl jednomyslně přijat a záhy také realizován (v únoru 1883 mezi dluhy města figuroval dluh sirotčí pokladně ve výši 6000 zlatých a dluh notářů Volfovi, také ve výši 6000 zlatých).

V prosinci 1880 byl Volf zvolen spolu s Bohumírem Hebleinem a Antonínem Zimou do komise k prozkoumání obecních účtů (a také požadavků obchodníka Horného); o výsledku referoval za komisi právě Volf, a to 19. března 1881. Pod zápisem z jednání zastupitelstva toho dne také nacházíme podpis Františka Volfa naposled. Po volbách konaných v prosinci 1882 se už s Volfem mezi klobouckými zastupiteli neseťkáváme.

Od c. k. notářství v Kloboucích u Hradiště.

MUZEUM
VALAŠSKÉ KLOBOUKY
inv. číslo 5452/30

Číslo 2732/82

Předvolání

K 37/11 ř. Anny Papežové v Kloboucích

se nařizuje by se k vyjednávání pozůstalosti po Antonínovi Burešovi
 dne 12. Řezna 1882 o 2 hodině ~~předpolednem~~ ^{odpolednem} do c. k. notářské kanceláře v Kloboucích jistotně dostavil a veškeré spisy, jako: svatební smlůvy, kupy, katastrální archy a kvitance na útraty nemoce a pohřbu s sebou donesl

Kdo se nedostaví, jest dle §. 120 císařského patentu od 9. srpna 1854 čís. 208 ř. z. z dědictví vyvržen a pozůstalost se odevzdá jen těm, kteří se za dědiče buď ústně neb písemně přihlásí.

Od c. k. notářství v Kloboucích, dne 11/5 1882

C. k. notář:

František Volf

Obr. 4: Předvolání Anny Papežové do kanceláře notáře Františka Volfa k projednávání pozůstalosti po Antonínu Burešovi, 1882. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/11ř.

Od 14. března 1880 do 6. března 1881 byl František Volf ředitelem občanské záložny, ve funkci ho pak vystřídal P. Antonín Přemyslovský. Následně byl Volf od 10. března 1881 do 30. listopadu 1893 předsedou dozorčí rady občanské záložny.¹⁰

Jako notářský koncipient u Františka Volfa pracoval Jan Matzal, totiž jeho švagr a zároveň také zeť Volfovy sestry. Jan Matzal působil v Kloboukách v letech 1872 (1873) až 1884 (nebo až do počátku roku 1885), později odešel do Vyškova, kde pracoval jako úředník kontribučenské spořitelny. Matzalův syn Jan, narozený v Kloboukách, se ve 30. a 40. letech 20. století etabloval jako autor sci-fi literatury, vydávané pod pseudonymem J. M. Troska (ODEHNAL 2015, 14). – Jedním z prvních Volfových zaměstnanců byl Karel Vaňatka, Klobučan: v říjnu 1873 se mu narodilo dítě, již v květnu 1873 nicméně umírá jeho jiné, roční dítě (při jeho narození v únoru 1872 je otec psán jako písař u berního úřadu, v zápise o úmrtí je pak psán jako „písař u c. k. notáře“) – a na konci května 1873 umírá také on sám. – Podle sčítacích operátů pracovali na sklonku roku 1880 ve Volfově kanceláři sollicitátor Jan Matzal a písař Děpolt Bardonek. K 31. prosinci 1890 vidíme jako kancelistu Jana Matyáše (čp. 112), jako písaře pak stále Děpolta Bardonka. Jan Matyáš se jako písař u notáře ovšem připomíná již v únoru 1880, kdy je v matrice narozených uváděn jako kmostr, podobně pak ještě v květnu 1903.¹¹

Notář František Volf zemřel 15. srpna 1895 (psán je na čp. 169!), jeho žena Kristýna pak 19. září 1908 (čp. 438).

Dne 25. června 1896 se kloboučtí zastupitelé zabývali také záležitostí „vyčistění bytu, v kterémž přebýval zemřelý p. notář Frant. Volf, nyní jeho vdova“. Bylo ujednáno byt v prvním poschodí domu čp. 107 podle potřeby vyčistit a opravit...

Prvorozená dcera pana notáře Marie se 9. září 1884 v Kloboukách provdala za dvaatřicetiletého Františka Hrubana, c. k. soudního adjunkta (čp. 165), syna Jana Hrubana, rolníka z Prostějoviček, a jeho ženy Alžběty. Hruban se později stal okresním soudcem, vrcholem jeho kariéry byl titul rady vrchního zemského soudu; ještě v Kloboukách se manželům Hrubanovým narodil syn Jaroslav (1886–1934), významný estetik a filozof. – Volfova dcera Olga se vdala 19. září 1898 za učitele Františka Růžičku (zemřela 9. srpna 1962), který byl mimo jiné od listopadu 1931 do května 1933 klobouckým starostou. – Syn Bohumil se 8. července 1903 oženil na Velehradě s Annou Petrůjovou. Při narození dcer Olgy Anny (5. července 1904, 14. listopadu 1921 se vdala za Karla Teplíčka, soudce ve Valašských Kloboukách) a Vlady Kristýny (26. května 1906, zemřela 29. října 1944) je psán jako absolvovaný právník; při narození dcery Anny Marie 15. května 1912 (zemřela 7. května 1931, čp. 108) je psán jako soukromník; později působil jako tajemník valašskoklobouckého městského úřadu. Zemřel v Kloboukách 30. května 1962 na čp. 36.¹²

Antonín Voříšek (9/1896–6/1901)

K roku 1900 je ve sčítacích operátech v nájemním bytě v čp. 107 psána rodina c. k. notáře Antonína Voříška (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1144, kart. 1283), podle tohoto pramene má v Kloboukách žít a působit od roku 1897. Novinová zpráva tuto informaci zpřesňuje: 26. září 1896 psaly *Národní listy*, že kandidát notářství Antonín Voříšek byl jmenován notářem pro Valašské Klobouky (*Národní listy* 36, 26. 9. 1896, č. 266, 1).

Antonín Josef Leopold Voříšek se narodil 30. května 1851 v Rakovníku jako syn diurnisty u rakovnického c. k. soudu Leopolda Voříška a jeho ženy Johany, dcery An-

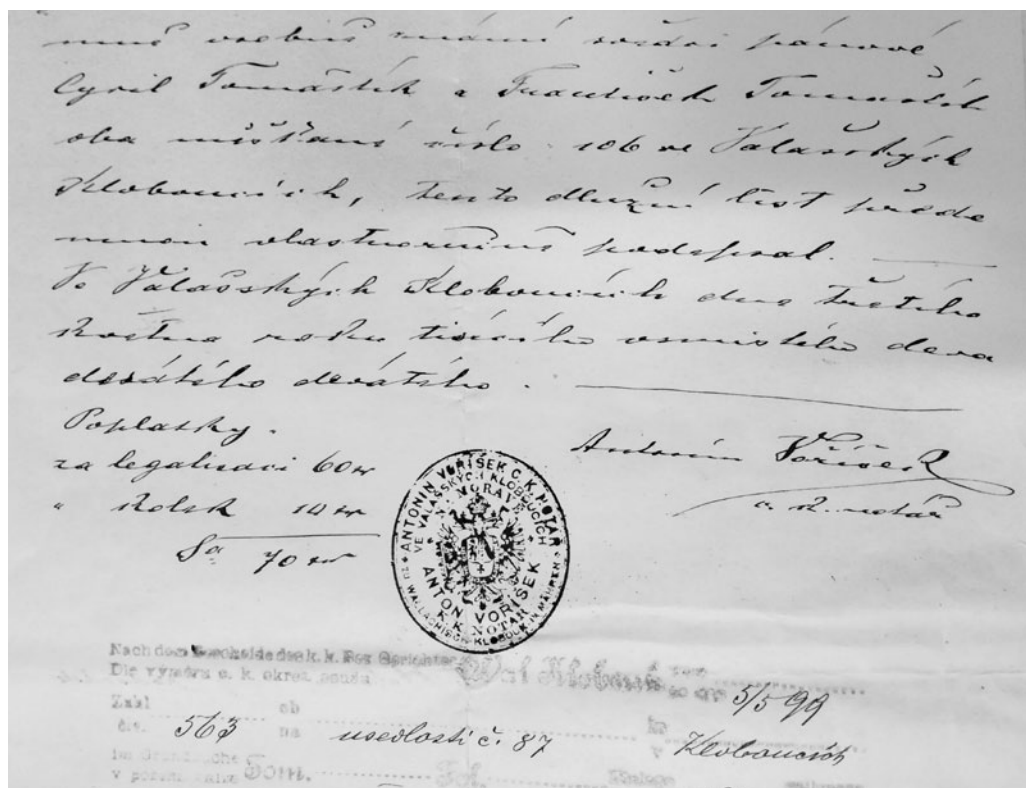

Obr. 5: Antonín Voříšek, výřez ze skupinového snímku Besedy Dobrovský. |
Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 6098.

tonína Malíka, měšťana v Teplici (<http://ebadatelna.soapraha.cz>, sign. Rakovník 09. Citováno 11. 2. 2019). Studia absolvoval v Rakovníku a v Praze (právnícká fakulta pražské univerzity).

K roku 1881 přispíval advokátní koncipient JUC. Antonín Voříšek na gymnaziální matici v Třebíči (Hlas 33, 14. 5. 1881, č. 38, 3.) a ještě počátkem roku 1887 se s ním – ovšem již jako s doktorem Voříškem – setkáváme v Třebíči (Hlas 39, 1. 1. 1887, č. 1, 2).

Podle přípisu v kloboucké matrice narozených se Antonín Voříšek oženil 1. února 1888, jeho žena Josefa, narozená 26. února 1867 v Třebíči, byla dcerou třebíčského měšťana Jana Přibíka. V Třebíči se manželům Voříškovým devět měsíců po sňatku – 12. prosince 1888 – narodila dcera Ludmila; v Kloboukách se jim 23. května 1900 narodila dcera Jaroslava Marie Johana. K 31. prosinci 1900 registrujeme v Kloboukách Antonína a Josefu Voříškovy a jejich dcery Ludmilu a Jaroslavu; s klobouckou domácností ke konci roku 1900 vypomáhala paní Josefě sedmadvacetiletá služka Anna Vlčková z Lačnova. – Jako kancelista na notářství byl ke konci roku 1900 u Voříška zaměstnán Gustav Kožína (čp. 94) (Okú Uherský Brod, inv. č. 1144, kart. 1283). To ale jistě nebyl jediný zaměstnanec pana notáře; toho času v Kloboukách jako písaři působili také František Bařinka (čp. 244) a Karel Ročák (čp. 407), aniž bychom se ze sčítacích operátů či jiných pramenů dozvídali místo jejich působení. A jak již bylo výše zmíněno, jako písař zde pracoval i Jan Matyáš.

Obr. 6: Razítko a podpis c. k. notáře Antonína Voříška, 1899. ANTONÍN VOŘÍŠEK C. K. NOTÁŘ / VE VALAŠSKÝCH KLOBOUCÍCH / NA MORAVĚ / ANTON VOŘÍŠEK / K. K. NOTAR / ZU WALLACHISCH KLOBOUK IN MÄHREN. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 19/30g.

V komunálních volbách konaných v závěru roku 1898 byl dr. Voříšek zjevně zvolen do valašskoklobouckého obecního výboru: 1. srpna 1900 byl na zasedání zastupitelstva města zvolen do školního výboru právě zřizované průmyslové školy pokračovací a v listopadu 1900 se stal členem výboru valašskokloboucké městské spořitelny.

Co se týká spolkového života, byl Voříšek zapojen například do aktivit Besedy Dobrovský, jejímž členem se stal 9. ledna 1897; například v roce 1900 měl vystoupit s přednáškou (BD, inv. č. 4. – PORTLOVÁ 1970, 6). Ale především byl pan notář Voříšek nadšený Sokol. Když byla v Kloboukách založena sokolská jednota, byl Antonín Voříšek na první valné hromadě konané 4. února 1900 zvolen jejím prvním starostou. V červnu 1901 ovšem odešel pan notář na své nové působiště do Telče. Sokolská jednota mu uspořádala 1. června večírek na rozloučenou (Památník k třicetiletému trvání Sokola Val. Klobouky, 1900–1930, 23–24). Beseda Dobrovský se s ním loučila již 6. května (BD, inv. č. 25).

Dodejme, že také v Telči se zasloužil o tamní Sokol, od roku 1911 byl deset let starostou telčského Sokola (https://www.telc.eu/turista_a_volny_cas/historie/osobnosti/vorisek_antonin. Citováno 11. 2. 2019). V roce 1912 se také stal členem telčského obecního výboru a od roku 1914 byl členem obecního představenstva (SOCHOROVÁ 2014, 115 a 125). Antonín Voříšek zemřel v Telči 16. března 1935 ve věku 84 let.

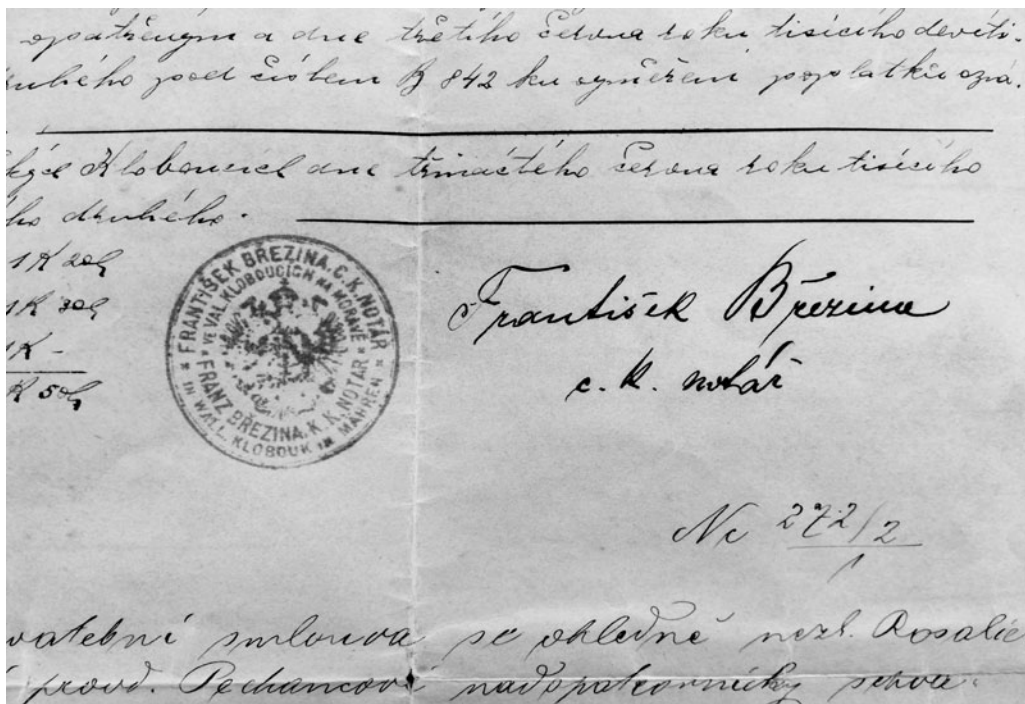
František Březina (6/1901–11/1903)

Dne 1. června 1901 se kloboucká sokolská jednota loučila s dr. Voříškem, v novém působišti se už ovšem zabydloval nový pan notář – JUDr. František Březina.¹³ A již 6. června 1901 se mu dokonce v Kloboukách narodila dcera Božena Marie. František Březina a jeho žena Marie, dcera rolníka Antonína Pavelky ze Slavíče (Slavíč byla vesnice, která je dnes částí města Hranice na Moravě), žili v nájemném bytě v čp. 107.

Františku Březinovi bylo 40 let: narodil se v Přívoze 20. března 1861 jako syn krejčovského mistra Josefa Březiny a jeho ženy Marianny, dcery přívozkého domkaře Floriána Boleslavského (Přívoz bylo město tvořící dnes část Ostravy) (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. MO V 3, inv. č. 1865). Ženíl se – podle poznámky v kloboucké matrice narozených – 1. srpna 1895, nevěstě Marii bylo 24 let (narodila se ve Slavíči 15. září 1870) (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. L IV 44, inv. č. 6755). K lednu 1899 se s ním setkáváme jako s kandidátem notářství v Bílovci (Amtsblatt für Brünnner Zeitung – Úřední list Brněnských novin, 31. 1. 1899, č. 25, 2). Klobouky byly podle všeho jeho prvním notářským místem.

Dne 5. dubna 1902 upravovalo kloboucké obecní zastupitelstvo nájemné obecních bytů, což se týkalo i bytu notáře Březiny. – V únoru 1902 se dr. Březina stal členem Besedy Dobrovský (BD, inv. č. 19), v lednu 1903 se stal členem výboru spolku (BD, inv. č. 4). 25. listopadu 1903 pořádala Beseda přátelský večírek na rozloučenou „s milým svým členem“ (BD, inv. č. 25).

Březinova kariéra pokračovala v Litovli, kam byl oficiálně přeložen v říjnu 1903 (Brünnner Zeitung, 19. 10. 1903, č. 239, 1). Z Litovle pak byl přeložen na vlastní žádost v červnu 1913 do Hranic na Moravě (Amtsblatt für Brünnner Zeitung – Úřední list Brněnských novin, 23. 6. 1913, č. 142, 1). V Hranicích se s ním setkáváme ještě k roku 1929 (Batovcův almanach. Politický kalendář Československé republiky na rok 1929. Praha [s. a.], 382). Kdy a kde František Březina zemřel, nevím.

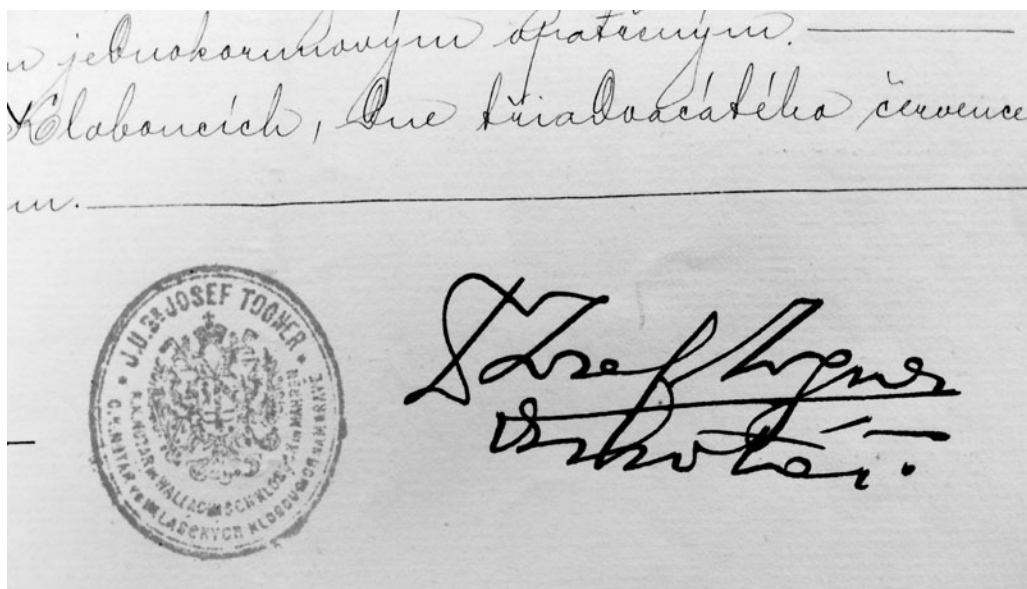

Obr. 7: Razítko a podpis c. k. notáře Františka Březiny, 1902. FRANTIŠEK BŘEZINA, C. K. NOTÁŘ / VE VAL. KLOBOUCÍCH NA MORAVĚ // FRANZ BŘEZINA, K. K. NOTAR / IN WALL. KLOBOUK IN MÄHREN. Soukromý archiv.

Josef Togner (1/1904–12/1910)

Po Březinovi přišel na kloboucké notářství Josef Togner. V lednu 1904 četli čtenáři *Mährisches Tagblatt*, že je kandidát notářství dr. Josef Togner, působící toho času v Jihlavě, jmenován notářem pro Valašské Klobouky (*Mährisches Tagblatt* 25, 9. 1. 1904, č. 6, 4). Togner studoval ve Vídni, v říjnu 1899 – to mu bylo 27 let – byl „*Rechts-Praktikant*“ dr. Togner jmenován „*zum nichtadjutirten Auscultanten*“ pro vrchní zemský soud pro oblast Moravy a Slezska (*Mährisches Tagblatt* 20, 27. 10. 1899, č. 246, 4).

Josef František Togner se narodil 26. října 1872 v Kunžaku (asi 10 km západně od Jindřichova Hradce) jako třetí dítě kunžackého měšťana Josefa Tognera a jeho ženy Karolíny, dcery kunžackého měšťana Antonína Vosolsobě (SOka v Třeboni, fond Sbirka matrik Jihočeského kraje, inv. č. 2922, poř. č. 12). Jeho žena Marie (narozena 1875) byla dcerou jihlavského řezníka Ludvíka Plotzara a jeho ženy Alžběty rozené Tognierové (!); Josef a Marie se brali (dle přípisu v kloboucké matrice narozených) 1. června 1901. Data sčítání lidu k 31. prosinci 1910 registrují v Kloboukách v bytě v čp. 107 manžele Tognierovy a tři jejich děti: syny Richarda (narozen 4. června 1902 v Jihlavě) a Otokara (narozen 11. listopadu 1910 v Kloboukách čp. 107, podle přípisu u narození zemřel 6. února 1914) a dceru Elišku (narozena 21. března 1905 v Kloboukách na čp. 107 jako Alžběta Marie (!), dědeček Josef je psán jako panský sluha v Horní Cerekvi, podle přípisu u narození se Alžběta v roce 1934 v Olomouci vdala za dr. Václava Žaluda) (MZA Brno, fond E 67 Sbirka matrik, inv. č. 4824). V domác-

Obr. 8: Razítko a podpis c. k. notáře Josefa Tognera, 1908. J. U. DR. JOSEF TOGNER / C. K. NOTÁŘ VE VALAŠSKÝCH KLOBOUCÍCH NA MORAVĚ / K. K. NOTAR IN WALLACHISCH KLOBOUK IN MÄHREN. Městské muzeum Valašské Klobouky, Archiv, K 37/1z.

+

Bolestí zdrcení podáváme všem příbuzným a přátelům truchlivou zprávu, že Pán povolal k Sobě z našeho středu a navždy nás opustil náš milovaný manžel, otec, bratr, strýc, dědeček, tehán, pan

JUDr. Josef Togner,

notář v Olomouci,

president notářské komory v Olomouci, vicepresident Stálé delegace notářských komor Republiky Československé, místopředseda Spolku notářů československých a předseda Moravskoslezského odboru Spolku notářů československých, předseda Okresní pěče o mládež v Olomouci, člen výboru České zemské pčže a mládež na Moravě v Brně, úřadující místopředseda Spolku pro péči o nezaměstnané a Léčebného Komitétu pro nezaměstnané v Olomouci, místostarosta Hosičské župy VIII. Olomouc-Sternberk, člen ústředního výboru Národní jednoty pro východní Moravu v Olomouci, člen výboru Zemské úřadovny II. všeobecného pensijního ústavu v Brně, bývalý dlouholetý starosta města Uh. Ostruhu, čestný občan města Bučovic a Uh. Ostruhu a předseda Vinošského družstva ve Bzenci atd.,

který po dlouhé a těžké chorobě ve čtvrtek dne 1. července 1937 zemřel.

Tělesné pozůstatky drahého zesnulého budou **v úterý 6. července 1937 o 15. hodině** v olomouckém krematoriu zpopelněny.

V Olomouci dne 1. července 1937.

<p>Dr. Richard Togner, Eliška Žaludová, dětí.</p>	<p>Marie Tognerová, manželka. Heluše Tognerová, Dr. Ing. Václav Žalud, snacha a zef.</p>	<p>Hluška Tognerová, Venoušek Žalud, vnuci.</p>
--	---	---

Vozy pouliční dráhy pro P. T. smuteční hosty budou v den pohřbu o půl 15. hodině na Masarykově náměstí k dispozici.

Obr. 9: Parte dr. Josefa Tognera. Lidové noviny 45, 4. 7. 1937, č. 332, 14. |

nosti s nimi žily ještě patnáctiletá neteř Markéta Friedlová a služka Aloisie Řepková (z Brumova). – V kanceláři pana notáře byli ke konci roku 1910 zaměstnání Karel Krébl (čp. 80) a jako písař Alois Švach (čp. 368).¹⁴

Notář Josef Togner, kloboucká opora masarykovského tábora ve volbách v roce 1907, byl v prosinci 1907 zvolen do klobouckého obecního výboru, volby byly ale potvrzeny až po dvouletém rekurzním jednání v listopadu 1909; v zastupitelstvu tedy pracoval jen rok. Dne 11. června 1910 byly na jeho návrh ustaveny při zastupitelstvu – „*po vzoru měst jiných*“ – odbory finanční („*za účelem sledování a bdění nad obecním hospodářstvím*“) a právní („*pro vyřizování případných právních záležitostí*“); následně byl zvolen členem obou odborů. Od ledna 1905 do ledna 1906 a od ledna 1908 do ledna 1909 byl Togner členem výboru Besedy (BD, inv. č. 4) a v letech 1905–1906 byl starostou místního Sokola (Památník k třicetiletému trvání Sokola, 47).

Na přelomu let 1910 a 1911 (Lidové noviny 19, 2. 1. 1911, č. 2, 2) zamířil Josef Togner na nové působiště – do Uherského Ostrohu, kde dokonce v letech 1913–1919 zastával úřad starosty města (Uherský Ostroh. Uherský Ostroh 2000, 260). V roce 1926 přesídlil z Ostrohu do Olomouce, ve 30. letech – až do své smrti – zastával úřad prezidenta notářské komory v Olomouci (BALÍK a kol. 2014, 83). JUDr. Josef Togner zemřel v Olomouci 1. července 1937 (Lidové noviny 45, 4. 7. 1937, č. 332, 14).

Josef Vavrouch (1/1911–11/1925)

Po Josefu Tognerovi přišel v lednu 1911 do Klobouk čtyřiatřicetiletý JUDr. Josef Vavrouch, a to z Kojetína (Našinec 47, 25. 1. 1911, č. 21, 5). V Kojetíně je k prosinci 1906 zmiňován ještě jako kandidát notářství (Amtsblatt zur Brünnner Zeitung – Úřední list Brněnských novin, 29. 12. 1906, č. 297, 1).

Narodil se 1. srpna 1876 v obci Uhřičice (dva kilometry severně od Kojetína) na čp. 5 jako Josef Vavrouch. Jeho rodiči byli půlláník Jan Vavrouch a jeho žena Matylda. Výnos moravského místodržitelství ze 4. května 1904 konstatuje, že příjmení otce zní „*správně*“ Vavrouch, nikoli Vavruch (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. Km VI 26, inv. č. 11225). Dne 6. května 1911, to již působil v Kloboukách, se čtyřiatřicetiletý dr. Josef Vavrouch v Olomouci u svatého Michala oženil s jedenačtyřicetiletou Františkou, dcerou Františka Göttingera, skladníka v továrně v Přerově; Františka se narodila 14. března 1870 v Kroměříži (ZA Opava, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. O V 19, inv. č. 9741).

V lednu 1913 byl dr. Vavrouch zvolen – v prvním volebním sboru – do zastupitelstva města Valašské Klobouky. Zastupitelem byl zvolen i v příštích volbách – v červnu 1919 (kandidoval za československou národní demokracii) a v září 1923 (kandidoval za pokrokové sdružení). Od října 1923 byl dr. Vavrouch druhým náměstkem starosty, v listopadu 1925 na členství v radě a zastupitelstvu rezignoval.

V roce 1912 byl Josef Vavrouch mimo jiné vzdělavatelem klobouckého Sokola, v letech 1913–1925 pak byl jeho starostou (Památník k třicetiletému trvání Sokola, 47).

Téměř patnáctiletý pobyt dr. Vavroucha ve městě se v klobouckých matrikách – narozeními, sňatky či případnými úmrtími – nijak neprojevil. Při sčítání lidu v roce 1921 tvořili domácnost pana notáře bydlicí v nájemním domě čp. 107 on s manželkou Františkou a osmnáctiletá služka Františka Šomanová (OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1325, kart. 1411). Manželství bylo zjevně bezdětné.

Josef Vavrouch v Kloboukách působil do roku 1925, kdy odešel do Znojma. K roku

Obr. 10: Rozloučení klobouckého Sokola s dr. Josefem Vavrouchem, 1925. Městské muzeum Valašské Klobouky, Fotoarchiv, inv. č. 5665.

1947 se s ním setkáváme v Tišnově, v novinách inzeroval prodej domu ve Znojmě (Slovo národa 3, 13. 4. 1947, č. 87, 9). Zemřel v Tišnově 30. října 1953.

Kloboučtí notáři nepocházeli z elitních vrstev společnosti: otec jednoho byl úředník (Voříšek), v jednom případě vidíme řemeslníka – tkalce (Volf), v jednom případě měšťana (Togner) a ve zbylých případech rolníka (Vavrouch) a domkaře (Březina). Sňatek uzavírali v průměru ve 33,4 letech, přičemž jejich nevěsty byly průměrně o 6,8 roku mladší (Voříšek měl nevěstu mladší o šestnáct let, jediný Vavrouch měl nevěstu starší, a to o sedm let); sociální status nevěst (průměrně měly 26,6 roku) byl velmi podobný statusům ženichů: otcí nevěst byli úředník, měšťan, rolník, řezník a dělník. Dodejme, že ve všech případech měla kloboucká domácnost notářů jednu služku.

Zaměříme-li se na věk notářů v době jejich nástupu do Klobouk, zjistíme průměrný věk 38 let; ve všech případech byly Klobouky jejich prvním samostatným notářským působištěm, jejich první notářskou zkušeností. S výjimkou Františka Březiny, jenž to pro krátkou dobu působení v Kloboukách nemohl stihnout, se zdejší notáři angažovali v komunální politice a byli zvoleni do zastupitelstva města. Všichni pracovali v místních spolcích. Všichni kloboučtí notáři žili a pracovali v domě čp. 107, v nájemném bytě, který František Volf po svém nastěhování v roce 1880 zařídil zčásti jako notářskou kancelář.

Notáři ve Valašských Kloboukách:

1/1872–8/1895	František Volf
9/1896–6/1901	Antonín Voříšek
6/1901–11/1903	František Březina
1/1904–12/1910	Josef Tognier
1/1911–11/1925	Josef Vavrouch

Poznámky:

- ¹ *Zákonník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené. Rok 1871. Vídeň 1871, 163.* – „Notář jest dle rak. práva osoba státem zřízená a veřejně pověřená k tomu, aby o prohlášeních a jednáních právních a o právních skutečnostech spisovala a vydávala veřejné listiny, pak k tomu, aby listiny jí svěřené uchovávala a přijímala peníze i cenné papíry k tomu cíli, by je jinému vydala neb k úřadu složila. Notářství jest dle rak. práva veřejným státním úřadem.“ *Heslo Notář in Ottův slovník naučný XVIII, Navary–Oživnutí. Praha 1902, 438–440.*
- ² *Nepřípustné bylo například provozování kupeckých obchodů, burzovní spekulace a zprostředkovatelská činnost, spekulace s nemovitostmi nebo nákup a prodej pohledávek.* BALÍK, S. a kol. 2014, s. 96. – *Důstojnost stavu mohl notář porušit například způsobem, který odůvodňoval disciplinární řízení, brahl-li do úschovy soukromé poslední vůle, aniž by o tom sepsal protokol, nechal-li zpustnout vnější vzhled své úřadovny, půjčovali-li peníze na úrok 10–12 %, pomínil-li při úředním výkonu povinnost přesvědčit se o totožnosti stran, vyúčtoval-li odměnu v rozporu s tarifem nebo porušil-li zákaz přibrat jako svědky úkonu zaměstnance kanceláře.* *Tamtéž, 97.*
- ³ *Regionální výzkumy notářství pro období před rokem 1914 (respektive 1918) byly zatím realizovány především v Čechách – pro Blovice (Radek Keller, diplomová práce), Ústí nad Labem (Barbora Bitterová, diplomová práce), Českolipsko (Karolína Truhlářová, diplomová práce) a Strakonicko (Anna Podhorská, bakalářská práce).* *Srovnej BALÍK, S. a kol. 2014, 150.*
- ⁴ *Brünnner Zeitung, 26. 1. 1872, č. 21, 134. K přítomnosti notáře Wolfa v Kloboukách viz také Moravské noviny 24, 29. 10. 1872, č. 130, 4.*
- ⁵ *Údaje z valašskoklobouckých matrik in MZA Brno, fond E 67 Sběrka matrik, inv. č. 4823, 4824, 4847, 4867 a 4868.*
- ⁶ „Beseda a záložna prospívaly zvláště, když přišli do Klobouk notář Fr. Wolf, u něho zaměstnaný jeho švagr Jan Matzal, soudce Václav Hrubý, kteří všichni národně pracovali.“ ŠERÝ, F. 1932a: *Z mých pamětí klobouckých II. Naše Valaško 3, 36.* – „V záložně a besedě nás nebylo mnoho, ale byl to kroužek důvěrný, české vědomí z nás vytvořilo takorča rodinu. Lékárník Ždichynec, dr. Kusala, Ant. Matyáš č. 225, notář Wolf, soudce Hruban, Heřmánek, švagr notářův Matzal, Tobiáš Bařinka na Sychrově č. 92, mlynář Ant. Škoda a též i fara s farářem P. Přemyslovským. Ten málo chodil mezi nás, ale cítil upřímně národně. Pořádaly se často zábavy i schůze.“ ŠERÝ, F. 1932b: *Z mých pamětí klobouckých V. Naše Valaško 3, 186.*
- ⁷ *MZA Brno, SOka Zlín, fond Archiv města Valašské Klobouky, inv. č. 22. Zde i další níže užitě zprávy ze zasedání obecního výboru z let 1864–1884. Zprávy ze zasedání obecního výboru z let 1885–1907 pak tamtéž, inv. č. 23.*
- ⁸ *Podrobněji ODEHNAL, P. 2018: „Obecní zastupitelstvo sobě takového učitele přáteli nemůže, aby smír národnostní porušen nebyl!“ K otázce národnostního napětí ve východomoravském okresním městě v 70. a 80. letech 19. století. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 19, 2–17.*

- ⁹ K 1. lednu 1891 byl zastupitelstvem města nájem tohoto bytu zvýšen o 50 zlatých, a to na 400 zlatých ročně.
- ¹⁰ MZA Brno, SOkA Zlín, fond Občanská záložna Valašské Klobouky, inv. č. 2. – Před polovinou 90. let se občanská záložna rozhodla postavit hostinec, označovaný Františkem Šerým jako národní dům: „[...] až se konečně záložna odhodlala vystavět národní dům. Ale těch úskoků a figlů se strany německé, aby nám to překazili! Pokusy naše o zakoupení vhodného místa zmařeny několikrát, až v r. 1895 podařilo se nám tajně získat dům č. 41 v sousedství záložny. Na mále bylo, že i tu by nám byli radničtí Němci vyfoukli koupi před nosem. Dělalí nám pak obtíže jinak. Když pojat plán reprezentativnější budovy, zhubnovali proti záložně run a to bohužel dost úspěšně, když i naši stoupenci, notář Wolf a farář Přemyslovský, vybráním svých vkladů zaseli nedůvěru. Bylo nutno se uskrovnit, plán měněn několikrát.“ ŠERÝ, F. 1932b, 186.
- ¹¹ Jan Matyáš, písař u notáře, je jako kmostr uváděn také v únoru 1884 a v říjnu 1889, svědkem sňatku byl v červenci 1892 a v květnu 1894; jako otec dítěte je v klobouckých matrikách zapsán k březnu 1888, kdy je uveden jako kancelista u notáře.
- ¹² Bohumil studoval na uherskohradištském gymnáziu, v seznamu abiturientů a žáků je nicméně uveden jako Miloslav Volf (narozen 1873); k 31. prosinci 1890 studoval Bohumil Miloš Volf v Olomouci. ODEHNAL, P. 2016: „Obzvláště nyní cítí obyvatelstvo kloboucké nutnou potřebu zřízení vyšších škol“ K otázce měšťanských škol na východní Moravě na příkladu Valašských Klobouk. Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 17, 24 a 27. – Jako právník je Miloš Volf psán také v lednu 1902, kdy byl kmostr Oldřicha Miloše Bardonka, syna notářského kancelisty Děpolda Bardonka.
- ¹³ MZA Brno, SOkA Zlín, fond Notářství Valašské Klobouky, bez evidence uložení. Ve fondu se nacházejí spisy a jednací rejstříky Františka Březiny z let 1901–1903 (jedna kniha a jeden balík), Josefa Tognera z let 1904–1911 (pět knih a šest balíků) a Josefa Vavroucha z let 1911–1913 (jednací rejstřík), respektive 1911–1919 (dva balíky spisů), vše č. přírůstkové 4/1972. Pod č. přírůstkovým 37/1977 jsou zde uloženy jednací rejstříky Josefa Vavroucha z let 1913–1921 (dvě knihy) a spisy z let 1919–1924 (pět balíků); pod č. přírůstkovým 29/1986 (uvádím dle skartačního zápisu) se zde pak nacházejí spisy z let 1925–1934 (30 balíků) a jednací rejstříky a jmenné seznamy z let 1902 (Březina, dvě knihy), 1904–1905 (Togner, tři knihy), 1910–1925 (Vavrouch, tři knihy), 1920–1940 (Novotný, devět knih), 1925–1935 (Bubílek, pět knih) a 1942–1951 (Šromota, osm knih). – Dále jsou zde uloženy ve dvanácti kartonech spisy notáře Bedřicha Bubílka (1935–1936, č. jednací 7773–8592), Eduarda Novotného (1936–1942, č. jednací 8–1324, 1334–2695, 2708–3796 a 3809–4877) a Josefa Šromoty (1943–1951, č. jednací 5–649, 651–1498, 1506–2243, 2257–3000, 3003–3599, 3600–4092 a 4101–4593), vše č. přírůstkové 11/2011.
- ¹⁴ OkÚ Uherský Brod, inv. č. 1232, kart. 1356. – Krébl (psán také Kröbl či Kroebl) se jako písař u notáře či notářský úředník objevuje v klobouckých matrikách od srpna 1905 (narození dítěte, dále v červenci 1908 a v dubnu 1911, tehdy je psán jako notářský sollicitátor), v srpnu 1908 evidujeme úmrtí jeho dítěte, svědkem sňatku byl v únoru 1908 a v lednu 1910. Švach je jako notářský úředník v klobouckých matrikách zapsán v listopadu 1913, kdy se oženil, a také v říjnu 1914, kdy se stal poprvé otcem.

Prameny:

Moravský zemský archiv v Brně, fond E 67 Sbíрка matrik, inv. č. 4823, 4824, 4847, 4867, 4868, 15923, 15924 a 15935.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond Okresní úřad Uherský Brod, inv. č. 965, kart. 1161; inv. č. 1054, kart. 1222; inv. č. 1144, kart. 1283; inv. č. 1232, kart. 1356; inv. č. 1325, kart. 1411.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Archiv města Valašské Klobouky, inv. č. 22 a 23.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Notářství Valašské Klobouky, bez evidence uložení, č. příř. 4/1972, 37/1977, 29/1986 a 11/2011.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Občanská záložna Valašské Klobouky, inv. č. 2.

Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, fond Spolky Valašské Klobouky, Beseda Dobrovský, inv. č. 1, 2, 4, 19 a 25.

Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Sběrka matrik Jihočeského kraje, inv. č. 2922, poř. č. 12.

Zemský archiv v Opavě, fond Sběrka matrik Severomoravského kraje, sign. Km VI 26, inv. č. 11225; sign. L IV 44, inv. č. 6755; sign. Mh IV 4, inv. č. 7053; sign. MO V 3, inv. č. 1865; sign. O V 19, inv. č. 9741.

Amtsblatt für Brünnner Zeitung – Úřední list Brněnských novin, r. 1899, 1906 a 1913.

Brünnner Zeitung, r. 1872 a 1903.

Hlas, r. 1881 a 1887.

Lidové noviny, r. 1911 a 1937.

Mährisches Tagblatt, r. 1899 a 1904.

Moravská orlice, r. 1868.

Moravské noviny, r. 1872.

Národní listy, r. 1896.

Našinec, r. 1911.

Slovo národa, r. 1947.

Literatura:

BALÍK, S. a kol. 2014: Dějiny notářství v českých zemích. Praha.

Batovcův almanach. Politický kalendář Československé republiky na rok 1929. Praha [s. a.].

BRÁZDA, J. – BÉBR, R. – ŠIMEK, P. 1976: Notářství, jeho vývoj, organizace a pravomoc. Praha.

HAVLÍČEK, B. 1957: 80 let ochotnického divadla ve Valašských Kloboukách. In: Zprávy Okresního musea ve Valašských Kloboukách, prosinec 1957, 17–21.

NUHLÍČEK, J. – HLAVÁČEK, I. – MARKOVÁ, M. 2011: Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce. Praha.

ODEHNAL, P. 2015: Notářský koncipient Jan Matzal. In: Valaškokloboucký zpravodaj, červen 2015, 14.

ODEHNAL, P. 2016: „Obzvláště nyní cítí obyvatelstvo kloboucké nutnou potřebu zřízení vyšších škol“ K otázce měšťanských škol na východní Moravě na příkladu Valašských Klobouk. Vlastivědné kapitoly z Valaškokloboucka 17, 4–29.

ODEHNAL, P. 2018: „Obecní zastupitelstvo sobě takového učitele přáteli nemůže, aby smír národnostní porušen nebyl“ K otázce národnostního napětí ve východomoravském okresním městě v 70. a 80. letech 19. století. Vlastivědné kapitoly z Valaškokloboucka 19, 2–17.

Ottův slovník naučný XVIII, Navary–Oživnutí. Praha 1902.

Památník k třicetiletému trvání Sokola Val. Klobouky, 1900–1930. Valašské Klobouky 1930.

PORTLOVÁ, L. 1970: Beseda „Dobrovský“ ve Valašských Kloboukách od svého vzniku do roku 1935 ve světle zápisů a protokolů. *Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka 1969/70*, 1–13.

SOCHOROVÁ, Š. 2014: *Občanské elity, obecní samospráva a kultura města Telč*. Diplomová práce uložena v Historickém ústavu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. České Budějovice.

ŠERÝ, F. 1932a: *Z mých pamětí klobouckých II*. *Naše Valašsko* 3, 33–37.

ŠERÝ, F. 1932b: *Z mých pamětí klobouckých V*. *Naše Valašsko* 3, 184–186.

Uherský Ostroh. *Uherský Ostroh* 2000.

Zákonník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené. Rok 1871. Vídeň 1871.

Internetové zdroje:

<http://ebadatelna.soapraha.cz>, sign. Rakovník 09.

 MUZEUM
JIHOVÝCHODNÍ MORAVY
VE ZLÍNĚ

 MUZEUM
REGIONU
VALAŠSKO

 Zlínský kraj